

A photograph of a dried umbellifer plant, possibly a cow parsnip, with its characteristic umbrella-shaped seed heads, standing in a pond. The background shows a blurred green field and trees.

Het Groene Blad

IVN Eerbeek en omstreken jaargang 33 nr. 4 2021

Wolken

Ontstaan klompenpad

Mijn favoriete paddenstoel

Colofon

IVN Eerbeek en omstreken

IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid afdeling Eerbeek en omstreken, is een vereniging van vrijwilligers die mensen betreft bij hun (groene) leefomgeving, natuur, milieu en landschap in de gemeente Brummen.

IVN-Eerbeek organiseert activiteiten zoals wandelingen, cursussen en werkzaamheden in het groen voor iedereen.

Lid of vriend worden? Meld je via e-mail aan bij secretaris@ivn-erbeek.nl of via de website.

Contributie (per jaar): Leden: € 24,- Donateurs: € 12,- Huisgenootleden € 12,-

Vriend van IVN Eerbeek € 48,-

Te betalen op IBAN. NL17 RABO 0309 230 705 t.n.v. IVN vereniging afd. Eerbeek e.o.

Opzegging, wijzigingen in adresgegevens, e-mailadres graag melden bij de secretaris secretaris@ivn-erbeek.nl.

Bestuur

Voorzitter	Jos Rouland	voorzitter@ivn-erbeek.nl
Secretaris	Herman Heskamp	secretaris@ivn-erbeek.nl
Penningmeester	Wim den Hartog	penningmeester@ivn-erbeek.nl
Lid	Lambert Kouwenberg	Lkouwenberg142@gmail.com
Lid	Ingrid van Eijk	iggyb@chello.nl

Werkgroepen

Excursies	Chris Holtslag	excursies@ivn-erbeek.nl
Natuurtuin	Gerard Nijhof	natuurtuin@ivn-erbeek.nl
Publiciteit	Sandra Christiaans	publiciteit@ivn-erbeek.nl
Scholing	Herma Scherpenzeel	scholing@ivn-erbeek.nl
Venel	Jos Rouland	venel@ivn-erbeek.nl

Het Groene blad

Het Groene Blad is het contact - en informatieblad van IVN-Eerbeek en verschijnt vier maal per jaar. Het blad is van en voor leden en donateurs. Bijdragen zijn van harte welkom.

Overname van artikelen is toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur en de redactie.

Kopij voor Het Groene Blad kan worden verstuurd naar: redactie@ivn-erbeek.nl

Het Groene Blad is eveneens te lezen op de website van IVN-Eerbeek en omstreken www.ivn-erbeek.nl onder publicaties.

Redactie: Lambert Kouwenberg, Jan Coenraads en Jan Groenhof.

Opmaak en vormgeving: Herman Heskamp en Ronald Geerlof.

De uiterste inzenddatum kopij voor het volgende nummer is 1 januari 2022.

ISSN 2543-117X

Het Groene Blad

IVN afdeling Eerbeek - November 2021

Redactioneel

De dagen zijn al weer een stuk korter en we hebben de klok weer terug gezet. Het seizoen van het verval is weer in volle gang. Sommige mensen kunnen er emotioneel niet zo goed mee omgaan, met die herfst. Ze hebben een hekel aan die lange nachten, aan het naar je werk gaan in het donker en ook weer in het donker thuiskomen. Ze kunnen somber, zelfs depressief worden van de vallende bladeren, de regen en de kou.

En dat terwijl er toch ook zoveel aantrekkelijke kanten aan dit jaargetijde zitten! De bomen verliezen hun blad dat is waar, en dat is maar goed ook; anders zouden ze dood gaan. Maar kijk ook eens naar die kleurenpracht van groen, geel, rood, oranje, bruin. Menig schilder zou het op zijn palet willen hebben.

En zie dan die spinnenwebben. Zolang je er niet tegenaan loopt, kun je ze bewonderen als kunstige constructies, bouwwerken zonder weerga. En al die vruchten waarmee bomen en struiken getooid zijn en die een geweldige voedselbron zijn voor vogels, vlinders, insecten en zoogdieren. Ikzelf kijk al weer uit naar wintergasten als kramsvogel en koperwiek die zich aan al dat lekkers tegoed doen. En.... zou dat egeltje ook weer in zijn holletje zijn winterslaap komen doen?

Ook de lange avonden kunnen hun charme hebben, gezellig met de familie een spelletje doen of in je eentje tv-kijken of rustig met een boek op de bank. En in de weekenden eropuit voor een herfstwandeling, struinen door de gevallen bladeren en genieten van de vele paddenstoelen.

Dit nummer van Het Groene Blad staat (voor een deel) ook in het teken van de herfst en geeft nog een korte terugblik op een paar wandelingen en activiteiten van de voorbije zomer. Zo is er aandacht voor paddenstoelen, voor een 'gewone' en toch zo bijzondere (herfst)vogel en een klein maar prachtig plantje. Een verrassing voor toekomstige wandelseizoenen is het nieuwe klompenpad dat zo goed als klaar is.

Natuurlijk is er ook weer een aflevering van Ouwe kost(baarheden), de bij velen zo enthousiast ontvangen artikelenreeks over bijzondere mensen, dingen en gebeurtenissen. En ook deze keer stelt zich in een interview verslag weer iemand van onze IVN-leden aan U voor.

Ik wens u allen veel leesplezier en hoop dat u vooral de mooie dingen van deze tijd zult blijven zien.

Lambert Kouwenberg

Inhoud

- 3 Redactioneel
- 4 Ontstaan klompenpad
- 6 Oude kostbaarheden
- 9 Boekentip
- 10 Brummense nachtvinders
- 11 Interview Wim den Hartog
- 14 De spreeuw
- 16 Favoriete paddenstoelen
- 19 Wolken
- 20 Kruipklokje
- 22 Stroomdalplanten
- 24 Agenda

Colofon

Drukker:
Editoo B.V. te Arnhem
www.editoo.nl

Foto's voorblad

Poel natuurtuin Harmanahof
Kardinaalsmuts Harmanahof
Foto's Ronald Geerlof

Ontstaan van een Klompenpad

AUTEUR: SANDRA CHRISTIAANS

Eenieder heeft vast wel eens een keer een klompenpad gelopen, er over gehoord of gelezen.

Al geruime tijd loop ik zelf met veel plezier klompenpaden in de omgeving. Altijd verrast door de variatie van de paden en de daarbij behorende interessante cultuurhistorische informatie.

Een klompenpad is een wandelroute (rondwandeling twee kanten op bewegwijzerd) over, door en langs boerenland, over (herstelde) historische paden en landgoederen, zo veel mogelijk onverharde paden en wegen, minimaal 5 km en maximaal ca. 15 km lang.

De kenmerken van een klompenpad zijn:

De makers van klompenpaden, Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) en Landschap Erfgoed Utrecht, willen graag dat wandelaars kunnen genieten van een mooie omgeving. Wandelen door of langs weilanden, kleine doorsteekjes ontdekken, een kopje koffie drinken onderweg, eventueel bij een boerenerf. Genieten van de buitenlucht, de rust en de omgeving.

In Eerbeek zou zeker ook een klompenpad passen.

Een klompenpad begint vaak met een lokaal initiatief; voor klompenpad Eerbeek geldt dat ook. In dit geval een vrijwilligersgroep. In 2018 was dan ook mijn eerste contact met een aantal enthousiaste IVN-leden. In eerste instantie met Gerard Nijhof, omdat hij betrokken is geweest bij het tot stand komen van het Loenense Enkenpad (ook een prachtig klompenpad). In de periode die daarop volgde heb ik van een aantal IVN-leden in korte tijd veel interessante en zinvolle informatie gekregen en veel over de historie en de natuur rondom Eerbeek geleerd. Ook werd er samen met een groep enthousiaste wandelaars gebrainstormd over de mogelijkheden van een route rondom Eerbeek.

Het idee is bij Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) en de Gemeente Brummen neergelegd, want er moet draagvlak voor zijn. Het plan wordt dan ingediend bij het College en daarna bij de Provincie. Eind 2019 is de goedkeuring binnengekomen en heeft de gemeente de opdracht uitgezet bij SLG. Begin 2020 zijn de eerste contacten met SLG geweest. En toen was er ineens Corona!

Een tijd lang heeft het project stil gelegen en uiteindelijk moesten we overgaan tot digitaal overleg. Iets wat we allemaal heel erg jammer vonden. Nadat we een aantal maanden digitaal overleg hebben gehad, met ook een aantal nieuwe enthousiaste mensen erbij en een aantal malen gewandeld hebben in kleine groepjes, gecoördineerd door SLG, is er een 'concept-route' uit gerold.

Dan komt de volgende spannende stap: Overleg met landeigenaren voor goedkeuring om gebruik te maken van bestaande of nieuw aan te leggen paden. Tevens wordt dan contact gezocht met het waterschap omdat een groot deel van de route langs de Eerbeekse beek loopt. Zij zijn vaak positief over te realiseren klompenpaden langs sprengen en/of beken.

In het voortraject was er al contact geweest met een aantal plaatselijke landeigenaren, zodat wij tijdens het samenstellen van de route daar al wel deels rekening mee hebben gehouden.

Wanneer je van alle betrokken partijen goedkeuring hebt, zorgt SLG voor de contractuele afhandeling. De groep vrijwilligers zorgt vervolgens voor van cultuurhistorische en landschappelijke informatie voor het samenstellen van de folder en de bijbehorende app. Met alle beperkingen die je opgelegd krijgt, want er kunnen bijvoorbeeld maar negen items en zes afbeeldingen in de folder. De app is gelukkig wat uitgebreider. Oude historische afbeeldingen kun je niet zomaar gebruiken, dus ook het verzamelen daarvan neemt veel tijd in beslag. Ook wordt aan het pad een naam gegeven. De voorkeur gaat daarbij uit naar een historische naam.

Uiteindelijk is er een mooie route rondom Eerbeek gemaakt. Het 'Eertbeekse beekpad' loopt, met een 'verkort' dwars door het dorp, langs de Eerbeekse beek, het historisch uitgangspunt van de route.

Wanneer de uiteindelijke route helemaal gereed is, is het zaak dat deze met regelmaat wordt nagelopen en onderhouden, dit wordt ook allemaal gedaan door vrijwilligers

We zijn nu in een ver gevorderd stadium, mede dankzij de inzet van alle vrijwilligers en IVN-leden die goede contacten onderhouden met de diverse landeigenaren.

Onderstaand nog extra informatie over klompenpaden: Klompenpaden zijn volledig gemarkeerd door middel van bordjes en stickers met daarop een klompje. Elk klompenpad kan daardoor in principe zonder folder of app op je telefoon worden gewandeld.

Op de website klompenpaden.nl staan alle klompenpaden uitgebreid beschreven en ingetekend op de kaart. Wanneer je houdt van meerdaagse wandelingen kun je klompenpaden combineren. Dit wordt ook gemarkeerd in het veld met bordjes 'overstappunt' en 'overstaproute'. Bij elk pad hoort een (papier) folder. Daarin wordt verteld over de bijzondere cultuurhistorische en landschappelijke routepunten die je onderweg tegenkomt. Wanneer je in het bezit bent van een smartphone kun je de gratis app met route downloaden. Tijdens de wandeling lees en hoor je interessante achtergrondverhalen over het gebied.

Honden Verboden. Klompenpaden lopen vaak over particulier terrein, waar soms vee loopt. Om de dieren niet te verstoren en verspreiding van dierziekten te voorkomen door de uitwerpselen van de honden, zijn honden verboden. Dit is ook zichtbaar op de bordjes van de landeigenaren.

Neem eens een kijkje op de website: klompenpaden.nl

Klompen aan, rugzak op en gaan!

Leden en donateurs

Nieuwe leden

M. Oude luttikhuis
L. Groenheide

Opzegging

I. Kloosterman

Ouwe Kost (baarheden)

AUTEUR: BERT VAN DER SAAG

Het Spreeuwennest

In 't Spreeuwennest' op de hoek van de Doonweg en de Coldenhovenseweg in Eerbeek woonde de familie Muller.

De familie

Vader Hugo Emillius Muller werd op 30 december 1860 geboren in Pekalongan op Java, Indonesië. Ruim 12 jaar later werd in dezelfde plaats Maria Lucia (Adeé) van Geuns (02-03-1874) geboren. Zij was een volle nicht van Hugo.

Hugo was ambtenaar en assistent-resident van de Palembangse Bovenlanden in Nederlands-Indië en vergaarde daar zijn kapitaal.

Op 6 september 1894 trouwde Hugo, tijdens een verlof, in

Arnhem met zijn nicht Lucia. Zij kregen vier dochters: in 1895 Louise Hertha (Lucie), in 1897 Annie Lily (Anneke), in 1901 Adeline Kitty (Addie) en in 1905 Carla Ellen. De drie eerste meisjes werden in Nederlands-Indië geboren. De vierde dochter in lijn, in 's Gravenhage. De familie was in 1905 terug in Nederland en in 1907 ging Hugo met pensioen.

Hij kocht een aantal panden aan de Laan van Meerder-

voort in Den Haag, waar zij ook gingen wonen.

Mevrouw Muller-van Geuns was een fanatieke padvindster. Zij kampeerde, net als de heer Cor Wolzak, vaak op Coldenhove. Cor Wolzak sliep in een tent, de padvindsters verbleven in een deel van een boerderij.

In 1911 richtte zij de 'Eerste Nederlandsche Meisjes Gezellen Vereniging' op. Zij deed dat samen met haar vriendin, de in die tijd bekende kunstenares Manna de Wijs-Mouton. De vereniging was de voorloper van het Nederlandse Padvindsters Gilde.

Eerbeek

Het is de familie blijkbaar goed bevallen in Eerbeek. In 1919 kocht vader Hugo van boswachter G. Elbertsen anderhalve hectare heidegrond aan de Coldenhovenseweg. Daarop bouwde aannemer H. van de Burg een zomerhuisje.

Tijdens de crisis van de jaren '30 verloor vader, door verkeerde beleggingen in Duitse markten, al zijn geld en de familie moest zich toen maar behelpen. Zij gingen daarom in het zomerhuisje wonen.

Boven de voordeur werd een fries* met daarop de naam van het huis geplaatst: 't Spreeuwennest. Vader Hugo vond dit een toepasselijke naam, het deed hem immers altijd denken aan het 'gekwitter' van zijn vrouw en zijn dochters. Op de fries zit een meisje met in haar hand een spreeuw en er vliegt een spreeuw omhoog richting hemel. Deze herinnert aan dochter Adeline Kitty (Addie), die in 1924 overleed aan de gevolgen van TBC. Zij werd slechts 23 jaar oud.

De jongste dochter Carla vertrok weer naar Den Haag en is daar blijven wonen. Zij heeft daar als kinderjuffrouw gewerkt. In 1943 overleed vader Hugo op 82-jarige leeftijd.

** Het fries in de bouw (red.):*

In de klassieke bouwkunst is het fries een vaak doorlopende horizontale band met voorstellingen. Het fries behoort tot het hoofdgestel en bevindt zich tussen architraaf en kroonlijst.

De oorlog

Aan het eind van WO II moesten moeder en dochters hun huis ontruimen. Er werd gedacht dat ze Joods waren, wat niet waar was. Ze beleden het Vrij Katholiek geloof en hadden hun eigen kapelletje naast hun huisje, waar nu een nieuw huis is gebouwd. Ook hebben zij bijgedragen in de kosten voor de Sint Franciscus Kapel. Deze stond vlak bij de sportvelden aan het pad langs het Bos-Kobus bos. Jammer genoeg is deze kapel in de jaren '80 afgebroken. De Duitsers vorderden 't Spreeuwennest en het gezin ging naar de Hallsche Hull, nu het NIVON ABK-huis. Moeder zei bij het weggrijden op een boerenkar: "O lief Spreeuwennest zal ik je ooit weerzien". Op 15 april 1945, wanneer de Duitsers de Hallsche brug oplazen, wordt zij dodelijk getroffen door een rondvliegend projectiel. Maria Lucia Muller-van Geuns is dus eigenlijk het laatste 'onbekende' oorlogsslachtoffer, zoals Marianne van Zadelhoff al schreef in het Brummens Nieuws.

De zussen

De twee zusjes Lucie (Luc) en Anneke Muller woonden hun hele verdere leven samen in het huisje. Er was eigenlijk geen geld meer, maar de zusjes hadden nog steeds hun Indische inslag. De mensen moesten zich aan hen aanpassen. Zo was het gebruikelijk dat als je de kamer verliet, je dit met de rug naar de deur deed. Je keerde immers niet je rug naar degene die je verliet.

Luc was de wuftste en Anneke, die klein was van lijf en leden, meer het sloofje. Vaak als ze, vooral Luc, zich weer eens belangrijk wilden voordoen, noemden ze zich Muller Montigny.

(Montigny was de naam van hun grootmoeder, Virginia

Elisabeth Montigny, 1819-1896).

Luc had al vanaf haar negende jaar veel belangstelling voor geschiedenis en vooral voor folklore. Op haar zestiende las zij boeken van Fiona MacLeod, pseudoniem voor William Sharp, waardoor haar voorliefde voor de Keltische cultuur ontstond. Zij nam in die tijd ook al zang- en pianoles.

Luc speelde clarsach (= een soort kleine Keltische harp)

en zong daarbij Gaëlsche** liederen. Deze had zij opgedaan tijdens haar reizen door Schotland. Ook zong zij Keltische* liederen. Zij was hierin behoorlijk goed en gaf ook recitals en trad veel op voor kunstkringen en kerkconcerten. Zoals in 1939 aangekondigd stond in het Haarlems dagblad: "Luc Montigny verzorgt een avond voor de Nederlandse Vereeniging van Huisvrouwen afd. Haarlem met "Zangen der Hebriden".

De Hebriden is een uitgestrekte groep eilanden voor de westkust van Schotland en behelst zo'n 500 eilanden. Hiervan zijn er zo'n 100 bewoond, de grootste zijn Lewis en Skye.

De dames waren ook gek op Keltische sagen en legenden. Zij waren sterk op de Zuid-Engelse en Schotse kust gericht. Stellig geloofden zij dat er op de eilanden langs deze kust kabouters leefden. Zij gingen vaak naar deze streek en Luc vertelde mij dat zij daar echt kabouters heeft gezien.

Ik heb haar (Luc) als fysiotherapeut mogen behandelen en nieuwsgierig als ik ben, heb ik gevraagd of zij een lied voor mij wilde vertolken. Tot mijn genoegen wilde zij dat wel. Nu was zij niet meer de jongste en ik denk dat haar leeftijd er de oorzaak van was: het was niet meer om aan te horen, maar daarom niet getreurd, ik heb het hele lied uitgehoord.

Ook heeft Luc in 1972 een boek geschreven, dat ik van haar kreeg. Onder de naam Luc Montigny schreef zij 'Tintagel' waarin sagen, legenden en historische verhalen uit het Britse eilandenrijk staan.

Tintagel = een civil parish (een burgerlijke parochie) aan de noordkust van het Engelse graafschap Cornwall. Er wonen zo'n 1800 mensen en het is sterk geassocieerd met de legende van Koning Arthur, die hier geboren zou zijn. Bekend is ook het Tintagel Castle, een kasteel dat half op het vasteland en half op een onaantastbare plek, hoog op de kliffen aan de kust van Noord-Cornwall staat. Het is nu een ruïne.

Luc was bezig met een tweede boek. Op een dag kreeg ik een stapel papieren in de hand gedrukt. Luc vroeg mij daarbij vriendelijk of ik dit manuscript wilde doorlezen en haar wilde vertellen of het goed was. Ik heb getracht het af te wimpelen, maar had geen kans. Tenslotte heb ik het meegenomen en thuis geprobeerd het door te nemen, maar het was zo'n chaos dat ik er niets van kon maken. Het is nooit uitgegeven.

Wat Luc nog meer deed

Luc was ook nog een fervent aanhangster van de Vereniging voor Wettelijke Dierenbescherming. Deze vereniging was goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 1 december 1928 nr. 8. De vereniging wilde onder andere: verbod van de hond als trekdier, verbod om de hond levenslang te kluisteren, verbod om vogels te kooien, regeling van de arbeid van paarden en andere trekdieren, vervanging van mijnpaarden door mechanische krachten, beperking van de invoer van wilde dieren, exotische vogels, afschaffing van de jacht als vermaak, afschaffing van het vissen als vermaak,

beter veevoer, pijnloos doden van alle voor de consumptie bestemde dieren (ook vissen), verbod van vertoningen met gedresseerde dieren in circustenten, op kermissen, enz., verbod van het fokken van pelsdieren, verbod vogels, in de vrije natuur levend, uit te moorden medewerking aan de oplossing van het vivisectievraagstuk, alle dieren moeten worden beschermd

Luc heeft zitting gehad in het bestuur en was een voorvechtster van de doelen die de vereniging zich had gesteld. De vereniging was aangesloten bij 'de Broederschaps-Federatie' van 1918. Hier was een groot aantal verenigingen bij aangesloten zoals bijvoorbeeld:

Karma en Reïncarnatielegioen
Theosofische Vereniging Nederland
Orde van Geneesgroepen
Nederlandse Bond van Vrijmetselaren
en andere

Luc en Anneke waren ook volgelingen van Jiddu Krishnamurti, een uit India afkomstige 'spiritueel leraar'. Dit was een theosofische voorganger. De zusters bezochten regelmatig Ster Kampen in Ommen.

Luc was ook enorm geïnteresseerd in de Ierse wolfshond en Deerhound. Het was bekend dat zij hierover adviezen gaf, je kon haar bellen (08338 - 1268). Een artikel hierover stond nog in het Leidsch Dagblad van 1972. Al met al was het een heel interessante persoon.

De herinnering blijft

Mevrouw Luc Muller is overleden op 4 januari 1983. Haar zusje Anneke was een paar jaar daarvoor al overleden. Beiden zijn in Dieren gecremeerd. Nadat Carla het huis uit is gegaan, is zij nog tweemaal terug geweest. De laatste maal was voor de crematie van Lucie. In die tijd was het normaal dat de as uitgestrooid werd op het strooiveld in Dieren. Familie de Klein heeft echter toch een kleine hoeveelheid as meegenomen naar het Spreeuwennest. Daar is zij verstrooid, zoals haar grote wens was.

Luc en het huisje zijn altijd in mijn herinnering gebleven en ik vond het nu tijd dat er eens wat meer over bekend werd.

*Keltische muziek = een grote groep van verschillende stijlen, traditionele volksmuziek uit Ierland, Schotland, Wales en Bretagne, gebieden waar men nog Keltisch spreekt.

**Gaelisch of Gaelic = een subgroep, dit zijn regio's in Ierland waar Iers-Gaelisch wordt gesproken, Schotland (voornamelijk de Hooglanden en eilanden), het eiland Man en bepaalde delen van Canada.

Bronnen:

Gesprekken met: Luc Muller,
Marianne van Zadelhoff,
Martine en Be de Klein.

Van Marianne, Martine en Be mocht ik ook de foto's gebruiken.

Boekentip

AUTEUR: SANDRA CHRISTIAANS

Ditmaal een kinderboek.

DAS is een kinderboek geschreven door Diet Groothuis en geïllustreerd door Merel Corduwener.

Op de omslag zie je een das in de schemering door het landschap lopen.

In het boek zijn het de hoofdpersoon, de verteller, en haar beste vriendin Han, die je mee nemen op hun speurtocht door het bos op zoek naar de das. Tijdens een wandeling in het bos hebben ze samen een keer een burcht ontdekt en sindsdien zijn ze helemaal fan van deze leuke dieren. Ze komen in contact met een dassenwerkgroep en krijgen zo hun eigen dassenburcht. Zo kunnen ze inventariseren hoeveel jongen er zijn, wanneer ze verschijnen en welke verstoringen (bijvoorbeeld mensen die hun honden los laten lopen) er zijn. De dassen krijgen ook allemaal een naam.

Tussen de verhalen door, dit zijn de dasverslagen, staan wetenswaardigheden over de das, 'dassendingen' genoemd.

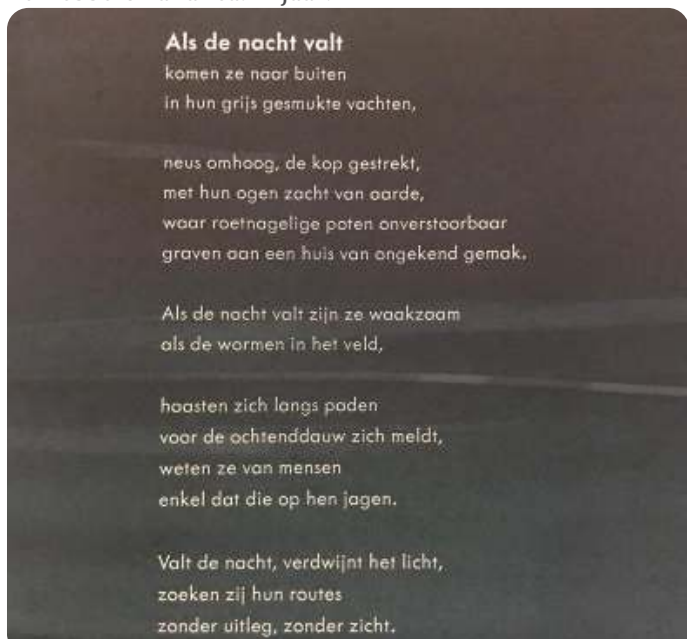

Het verhaal lijkt een beetje op een dagboek. Aan de hand van de verhalen en de dasverslagen van de twee kinderen leer je van alles over deze bijzondere dieren. Wist je bijvoorbeeld dat jonge dassen blaffen als ze samen spelen. Alle dassen leven voor een groot deel ondergronds, in de door hen gegraven grote burchten. Deze burchten hebben meerdere holen met bodembedekking, zoals gras, bladeren en mos, gangen (soms wel van honderden meters lang) en meerdere in- en uitgangen tegen de kou en voor de veiligheid.

Ondanks dat er door de mens steeds meer vuil in de natuur wordt achtergelaten, zijn dassen heel schoon en netjes, ze besteden veel tijd aan het opknappen en inrichten van hun holen. Ze zijn uren bezig met het verzamelen van schone bladeren. Jonge dasjes leren dat al vanaf hun vroegste jeugd. Binnen wordt er ook niet gepoept of geplast.

Het boek staat vol leuke, interessante wetenswaardigheden, waarbij je veel meer te weten komt over dassen. Er staat een woordenlijst achteraan in het boek die de vetgedrukte woorden verklaart die in de tekst voorkomen.

DAS is echt een boek voor jonge (maar ook oude) natuurliefhebbers vanaf ca. 11 jaar.

Als de nacht valt

komen ze naar buiten
in hun grijs gesmukte vachten,

neus omhoog, de kop gestrekt,
met hun ogen zacht van aarde,
waar roetnagelige poten onverstaanbaar
graven aan een huis van ongekend gemak.

Als de nacht valt zijn ze waakzaam
als de wormen in het veld,

hoasten zich langs paden
voor de ochtenddauw zich meldt,
weten ze van mensen
enkel dat die op hen jagen.

Valt de nacht, verdwijnt het licht,
zoeken zij hun routes
zonder uitleg, zonder zicht.

Nachtvlinder-avond in Brummen

AUTEUR EN FOTO'S: JAN LOONSTRA

In het kader van een interkerkelijk project met vlinders in Brummen, kwam het idee op om, naast dagvlinders, die iedereen overdag wel ziet vliegen ook iets te organiseren rond nachtvlinders. Bij vrienden aan de Cortenoeverseweg in Brummen werd een geschikte locatie gevonden. Omdat alleen ook maar alleen is, en ik als gids wel iets van vlinders af weet, maar geen expert ben, heb ik de hulp ingeroepen van een aantal medegidsen van IVN Eerbeek en omstreken.

Op vrijdagavond 24 september 2021 is op een geschikte plaats in de uitgestrekte tuin achter de woning door Ro-

nald Geerlof en Gerard Nijhof een door Ronald ontwikkelde constructie opgezet, waarin een speciale lamp naast zichtbaar licht ook UV-licht uitstraalt. De opzet is om daarmee nachtvlinders te verlokken om op een opgespannen wit laken neer te strijken. Deze vlinders kunnen dan gefotografeerd worden met camera of smartphone. Naast deze lamp wordt met een smeerseltje, gemaakt van stroop met een scheutje alcohol, getracht nachtvlinders te lokken. Dat smeersel moet enkele uren voor zonsopgang aangebracht worden, wat dan ook gebeurd is. Dat laatste had deze keer weinig succes, want bij het scheiden van de markt, in dit geval zo tegen tien, is op de gesmeerde plekken geen enkele nachtvlinder aangetroffen, alleen om 19.00 uur een verlate atalanta. Spectaculaire vondsten werden niet verwacht, omdat veel van de grotere en mooiste nachtvlinders vaak pas tegen de ochtend actief worden.

Omdat er pas om een uur of negen nachtvlinders verwacht werden, zijn alle deelnemers door Herman Heskamp en Chris Holtslag op sleeptouw genomen naar het

nabijgelegen Gat van Cortenoever, om eventuele vleermuizen te spotten. Dankzij de gevoelige apparatuur (bat-detectors) werden ca. 500 waarnemingen gedaan, waarbij er ongeveer 490 afkomstig waren van sprinkhanen, die blijkbaar veelal op dezelfde golflengte geluid produceren als vleermuizen.

Rond de woning aan de Cortenoeverseweg werd vooral de gewone dwergvleermuis gehoord. Dat werd vandaag ook bevestigd door de van vakantie teruggekeerde bewoners, die 's avonds veel vleermuizen zien. En een enkele laatvlieger staat ook in het lijstje. Daarnaast werd de rosse vleermuis gedetecteerd en, dicht bij het water, de ruige dwergvleermuis. Tijdens de wandeling naar het water langs de weg was er nog een waarneming van een moeilijke soort, die niet op naam gebracht kon worden.

Om ca. 21.00 uur waren de wandelaars weer terug op het punt waar de nachtvlinders verwacht werden, en het werd qua vlinders inderdaad wat drukker rondom het scherm. Een hoogvlieger op en rond het doek was de beruchte buxusmot, eigenlijk een prachtige vlinder, met witte vleugels voorzien van zwarte randen. Een 'huismoeder' werd aangetroffen, naast de pyramidevlinder en een andere vlinder. Bij de vraag van Gerard wat de naam kon zijn van die prachtige, voornamelijk oranje vlinder antwoordde een van de deelnemers: hij ziet er wat gehakkeld uit (zij kende de gehakkelde aurelia). Daarmee had zij al 50 % van de juiste naam, het was namelijk de gehakkelde spanner. De benaming 'spanner' komt voort uit de manier waarop de rups zich voortbeweegt. Naast de genoemde soort zijn ook nog de saffraangouduil, het eikenuiltje en de tweelingmot gezien en vastgelegd, vooral met smartphones.

Hoewel de buit niet overdadig was, waren alle deelnemers erg enthousiast, waarschijnlijk ook door de combinatie met de vleermuizenspeurtocht. Daarmee lijkt deze avond een aanzet om dit in 2022 nog eens te organiseren, misschien op een andere locatie en vanuit ons eigen IVN Eerbeek e.o. Misschien is het dan mogelijk dit te doen op de Nationale Nachtvlinderdag, die dit jaar viel op 4 september....

Ik wil hierbij de reeds genoemde IVN-ers bedanken die zo geestdriftig hebben meegewerkt aan dit toch wat onverwacht opgeborrelde idee.

links boven: Buxusmot links onder: pyramide vlinder rechts Huismoeder

Genieten van kleine dingen

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

Interview met Wim den Hartog

De Boerhaavelaan in Eerbeek is een voor IVN Eerbeek vruchtbare straat! Op een onderlinge afstand van enkele tientallen meters wonen hier drie zeer actieve IVN-ers. Een daarvan is Wim den Hartog, sinds kort de nieuwe (ad interim) penningmeester van onze afdeling. Daarmee is hij de opvolger van Gerrie den Besten.

Als ik bij de voordeur wil aanbellen, komt Wim al naar het raam gelopen om mij de weg achterom te wijzen. Het eerste teken van gastvrijheid en er zullen er nog een paar volgen. Ook een hondje, met rugklachten, zo vertelt Wim, heet mij welkom.

Met zijn vrouw Elma woont Wim hier al 20 jaar met veel plezier. Hij is eigenlijk een Rotterdammer, geboren in Overschie, maar dat kun je nauwelijks horen. Het werk heeft hem naar deze streken gebracht. Vanwege dat werk, in de commerciële richting, is hij door onze IVN-voorzitter benaderd om penningmeester van de afdeling te worden. Via diezelfde Jos Rouland, straatgenoot van een paar huizen verderop, is hij ook zo'n drie jaar geleden lid geworden van de 'knotploeg'. Hoewel Wim al zo lang in Eerbeek woont, is hij nog maar amper twee jaar IVN-lid.

Wim nadert de 70 en is een paar jaar geleden met pensioen gegaan. Momenteel werkt hij nog wel een dag per week maar hij heeft wel wat meer tijd gekregen voor al-

lerlei leuke dingen op het gebied van vrijwilligerswerk. “Dan moet het wel iets zijn zonder al te zware verplichtingen en door mijzelf gekozen” waarschuwt hij mensen die hem voor van alles en nog wat willen strikken. Gelukkig kan onze club hem bekoren!

Genieten

Wim heeft een algemene interesse voor de natuur en kan genieten van heel veel kleine dingen, die hij met zijn zintuigen waarneemt. Zo kijkt hij graag uit over het landschap en laaft hij zich aan de “lekkere luchten” die op hem afkomen. Hij geniet van onverwachte dingen zoals laatst die sperwer in de tuin, van een groep mussen op de voedertafel, de vissen in zijn vijver, een spontaan opkomende berk bovenop een muur en van het uitvoeren van praktische karweitjes. Over eventueel gids worden heeft hij nog niet nagedacht, zijn interesse voor het lichamelijke handwerk van bomen knotten ligt hem veel meer. Toch blijkt Wim ook een heel vlotte prater te zijn en kan hij heel gemakkelijk met mensen omgaan. Dat was immers ook een heel belangrijke kwaliteit in zijn beroepsleven.

Beroepsleven

Wim heeft na de Lagere School (het mooiste was als de juffrouw voorlas) de Mulo gevolgd en is al op zijn 17e jaar gaan werken. Hij vond de exacte vakken leuk en ook wel geschiedenis en aardrijkskunde. De talen lagen hem wat minder.

Aanvankelijk werkte hij even bij een verzekeringsmaatschappij voor het berekenen van premies e.d. maar dat vond hij niks. Daarom zocht hij naar kantoorfuncties bij

technische bedrijven (plaatwerkerij, autobedrijf). Hoewel hij een grote interesse had en nog heeft voor de techniek, heeft hij na zijn militaire dienst nog even gewerkt bij een technisch bedrijf voor compressoren, maar is uiteindelijk toch een andere weg ingeslagen en gaan werken bij een handelsmaatschappij.

Vanaf dat moment vervulde hij commercieel-leidinggevende functies, weliswaar bij technische (handels)ondernemingen. Eerst was dat een handelsmaatschappij in Rotterdam. Hij werkte daar 17 jaar waarvan de laatste 3 jaar bij de vestiging in Arnhem. Zijn vrouw werkte toen bij een bedrijf in Apeldoorn. Daardoor is toen de zoektocht naar een geschikt huis in de buurt van Apeldoorn/Arnhem begonnen. Een paar jaar later zijn ze vanuit het Westen naar Eerbeek verhuisd (de tuin gaf de doorslag) en is Wim vestigingsmanager geworden van een technische groothandel in Deventer.

Actief zijn, ondernemen, met mensen omgaan en uitdaging zoeken ligt in zijn aard. Daardoor heeft hij vooral in leidinggevende functies gewerkt waarbij hij de gelegenheid had om problemen op te lossen. Meermalen heeft hij als troubleshooter moeten optreden en daarbij stelde hij altijd het belang van de medewerkers, de sfeer in het team, maar bovenal het belang van de klanten voorop. Zo staat de dienstverlening bij hem hoog in het vaandel. In dat verband mogen wij ons gelukkig prijzen want daardoor is hij bereid het penningmeesterschap bij onze vereniging op zich te nemen.

Wonen in Eerbeek

Wim is in Eerbeek komen wonen vanwege de wat dorps sfeer en landelijke omgeving aan de rand van de Veluwe. Hij is ook opgegroeid in een dorp en in een omgeving van landweggetjes met boerderijen. In diverse vakanties trok hij later ook graag met zijn gezin naar de rust van de Veluwe of Drenthe waar je lekker kunt wandelen en fietsen.

Niet alleen de natuur in de omgeving van Eerbeek is aantrekkelijk voor Wim maar ook de straat/buurt waarin hij woont. Hij is actief betrokken bij buurtfeestjes en andere activiteiten in de straat. Samen met die andere IVN-er, Bert van der Saag, die tegenover hem woont, maakt hij een leuk buurtblaadje dat drie maal per jaar verschijnt en al zijn 18e jaargang kent. Ook Jos Rouland levert regelmatig een bijdrage. Wim heeft hiertoe indertijd het initiatief genomen. Toen hij dit vertelde heb ik hem natuurlijk direct gewezen op de mogelijkheid kopij aan te leveren voor Het Groene Blad. Ongevraagd spreekt Wim grote waardering uit voor ons blad maar hij vindt zichzelf “niet zo’n schrijver, niet zo goed met taal”. Hij zal erover nadenken maar houdt het voorlopig wat IVN betreft liever bij het wilgen knotten en het ‘kasboek bijhouden’.

Hobby’s

Bovendien heeft hij nog een paar andere vrijwilligerstaken en hobby’s die tijd vragen. Zo is hij betrokken bij de plaatselijke voetbalclub en is hij lid van de filmclub en de Zündapp-club.

Hij maakt allerlei mooie amateurfilmmpjes uit het dagelijks leven. Een geliefd onderwerp is de hond, als hij de krant

uit de brievenbus haalt bijvoorbeeld maar ook die sperwer in de tuin was erg fotogeniek.

Enigszins gerelateerd aan zijn technische belangstelling is het brommermerk Zündapp, nostalgie uit de jaren 60 en 70. Twee fraaie exemplaren heb ik in zijn schuur mogen bewonderen (een 49 cc brommer en een 60 cc motor).

Wat de natuur betreft heeft Wim geen bepaalde voorkeuren of specialismen. Hij is vooral een genietter van de vele aspecten die flora en fauna te bieden hebben. Vroeger heeft Wim wel postduiven gehad en tot zijn 65e ging hij graag paardrijden, over de Loenermark bijvoorbeeld. “- Vooral ’s avonds is dat mooi en zie je veel wild.” De tuin is vooral het domein van zijn vrouw behalve als het op zware en technische klussen aankomt. Achter in de tuin heeft hij bijvoorbeeld een tuinhuis gebouwd in Italiaanse (Toscaanse) stijl.

Wat vind ik ervan...

De Loenermark is, net als bij velen, ook voor Wim een van de favoriete plekken waar hij graag vertoeft. Hij noemt met name de omgeving van de schaapskooi en het Keizand waar de jeneverbessen staan. Maar ook de omgeving van de Loenense waterval spreekt hem erg aan. Genieten van de rust en gewoon om je heen kijken, dat is het mooiste. Wim merkt op dat het, na de voor de natuur drukke coronatijd, nu (gelukkig) al weer wat rustiger wordt met mensen in de natuur.

Wim is een tamelijk gemoedelijk mens die kan relativeren en niet snel boos gaat reageren, omdat er altijd wel belangrijkere problemen zijn in de wereld. Hij maakt echter een uitzondering voor al die mountainbikers die maar overal, buiten de daarvoor bedoelde paden, door de natuur jakkeren. Daar kan hij zich aan ergeren maar verder eigenlijk aan niets: “je schiet er toch niets mee op”.

Op de vraag of hij vanuit zijn werkervaring nog tips heeft om mensen over te halen om lid of donateur van IVN te worden, refereert Wim weer aan Het Groene Blad en de wervende kracht die daar vanuit kan gaan; als je bijvoorbeeld een nummer meegeeft aan geïnteresseerde excursiebezoekers, die nog geen lid zijn. Een aantal extra exemplaren laten drukken is toch niet zo duur.

Als we aan het einde van ons gesprek, na een bezoek aan de schuur met de Zündapps, nog even door de mooie tuin lopen, wijst Wim op een aantal bijzondere dingen zoals de vissen in de vijver, de metalen vogels van ‘Birds of Zimbabwe’, de druivenranken en de mooie planten waarvan Wim weliswaar vaak de naam niet kan noemen. Hij is een genietter en dat is ie!

Naam: Wim den Hartog

Woonplaats: Eerbeek, Boerhavelaan 122

Geboorteplaats: Overschie

Geboortedatum: 19-02-1952

Basisschool: Overschie

Voortgezet Onderwijs: Mulo te Overschie, diverse cursussen en praktijkscholing op het gebied van de handel en leidinggeven

IVN lid: Sinds januari 2020 met de taken: lid van de knotploeg (VENEL) en sinds juni 2021 penningmeester van de afdeling Eerbeek e.o.

Hobby's: Zündapp-club, PR medewerker filmclub VAAC Apeldoorn, Voetbalclub Eerbeekse Boys, buurtblaadje de Buurftlits, fotograferen

Gezin: Een zoon en een dochter en 4 kleinkinderen.

De Spreeuw

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

Kleurrijk zwart

Het is zo'n gewone huis-tuin-en-keukenvogel, de spreeuw. Een beetje vogelaar zal hem wel herkennen. Bij een enkeling is er wellicht enige verwarring met de merel. Hij is immers ook zwart met een gele snavel (in lente en zomer) en maar iets kleiner dan een merel. Bovendien is hij er het hele jaar door; Nederlandse spreeuwen zijn standvogel of verkassen na het broedseizoen naar Noord-Frankrijk of Zuid-Engeland. In de winter zijn er ook veel vogels van noordelijke of oostelijke afkomst hier. Je kunt spreeuwen dan ook op de voedertafel in je eigen tuin tegenkomen.

Kleurig

Een heel gewone zwarte vogel, lijkt het. Maar niets is minder waar. In lente en zomer is het verkleed glanzend zwart met een gloed van paarse, blauwe en brons-groene kleuren. In de herfst en winter worden die tinten nog aangevuld met opvallende witte spikkels op de borst. Jonge spreeuwen zijn bruin met een lichte keel.

Natuurlijk zijn die kleuren er om toekomstige partners te bekoren. Daarbij maken spreeuwen nog een extra onweerstaanbaar statement door hun glanzende keelveren op te zetten. Dat doen de mannetjes maar ook de vrouwtjes pronken met hun keelveren om de aandacht van mannetjes te trekken.

Spreeuwen zijn sowieso meesters in versieren. De mannen luisteren hun nestholten op met bladeren, bloemen en bloemknoppen om vrouwen te versieren. Onderzoekers hebben ontdekt dat spreeuwenmannen uit zijn op bloemen en knoppen en vooral jonge, groene blaadjes. Alle soorten zijn goed zolang ze maar fris zijn. Kleurig zijn ook de eieren van spreeuwen. Tegen eind april kun je in de nesten het eerste broedsel vinden van vijf of zes glanzende, lichtblauwe eitjes. Als na twee weken de eieren zijn uitgekomen en vervolgens na drie weken de jonge vogels het nest verlaten hebben, kunnen de ouders aan een tweede legsel beginnen. Dit is dus na een periode van grote drukte bestaande uit het aandragen van voedsel in de vorm van vooral insecten en ook slakken.

Spreeuwen broeden in bossen in holtes van breedbladige bomen, in nestkastjes en in gaten en kieren van gebouwen en onder dakpannen. Vanwege de laatst genoemde

broedplaats worden, o.a. in Amsterdam, spreeuwen ook wel panlijsters genoemd.

De naam

De naam 'panlijster' is in het verleden, toen de jacht op en het nuttigen van spreeuwen ook in ons land heel gewoon was, door poeliers ook wel aan een ander begrip verbonden. Gevangen vogels belandden immers nogal eens in de braadpan.

De naam van de spreeuw (Latijn: *Sturnus vulgaris*) komt via de afleidingen Spraa, Sprae en Sprewe, van het oorspronkelijke West-Germaanse 'sprajon'. Dit betekent spreukelen of sproeien en men gaat er vanuit dat de oorspronkelijke betekenis dus 'de gespikkelde' kan zijn waarmee verwezen wordt naar het wit-gespikkelde verenkleed. In veel Nederlandse dialect- en streeknamen zit een vergelijkbare klank (Gelderland en Overijssel: Spraan en Sproa).

In het Duits heet de vogel 'Star', in het Noors en Zweeds 'Stare' en in het Engels 'Starling' en een aantal streeknamen in Nederland lijken ook hierop. Waarschijnlijk hebben deze namen te maken met de glanzende of gloeiende kleur van de vogel. De Latijnse naam 'Sturnus', wat schitteren betekent, wijst daar ook op. De Latijnse toevoeging 'vulgaris' betekent 'gewoon'.

Het geluid

In een gedicht van Harriet Laurey wordt het geluid van spreeuwen omschreven als "Het ratelt en kwettert, het fluit in de wei...". Het eigen gezang van de spreeuw is op zich niet veel bijzonders, meer een gekweel dan echt een lied, maar omdat het met zoveel vrolijkheid wordt gezongen hoor je het toch graag. De spreeuw heeft echter wat geluid maken betreft een bijzonder talent: hij is een meesterimitator onder de vogels. Hiermee weet hij veel luisteraars en zeker vogelaars aanhoudend te boeien. Behalve andere vogels imiteert de spreeuw alle geluiden die in de omgeving te horen zijn. Zowel het ingehouden fluiten van de wiewaal als het krijsen van de gaai, het geschreeuw van de buizerd en het kakelen van kippen kunnen in zijn gezang onderscheiden worden. Daarnaast bootst hij ook omgevingsgeluiden na als mekkerende lammetjes, het binnenrijden van een trein, het fluitje van de conducteur, een grasmaaier, het knarsen van een deur en een autoalarm dat afgaat.

Leefgebied

Het leef- en broedgebied van de (gewone) spreeuw omspannt het grootste deel van Europa, behalve het Iberisch schiereiland, en delen van westelijk Azië. Door menselijk handelen heeft de spreeuw ook Noord-Amerika, Nieuw-Zeeland en delen van Australië gekoloniseerd.

Spreeuwen slapen buiten het broedseizoen gezamenlijk, in groepen tot vele tienduizenden of meer. Rietvelden genieten de voorkeur maar ze slapen ook in stedelijk gebied, waar ze profiteren van het mildere klimaat.

De spreeuw komt in vrijwel geheel Nederland voor maar er zijn grote verschillen in dichtheden. De hoogste dichtheden vallen samen met laaggelegen graslandgebieden in Noord- en West-Nederland. Regio's met veel akkerland hebben lagere dichtheden en dat geldt ook voor de zandgronden in het oosten en zuiden. In zwaar beboste gebieden als de Veluwe zijn spreeuwen schaars. De aard van het leefgebied hangt samen met de voedselvoorkeur van spreeuwen. Het zijn alleseters maar ze prefereren regenwormen, insecten en insectenlarven in grasland. Op grasvelden en golfbanen zijn zij dan ook de natuurlijke bestrijders van emelten. In de zomer, herfst en winter eten spreeuwen ook veel bessen en fruit zoals appels en natuurlijk kersen als die voorhanden zijn*. Dat spreeuwen ook gemakkelijk uitgevallen kunnen zijn, merkte ik onlangs toen ik op een grote boerderij in Tonden was. Een grote zwerm van wel meer dan honderd spreeuwen cirkelde boven de open koestal. Diverse vogels gingen in een rijtje op het dak zitten, maar ook in de stal zelf krioelde het van de spreeuwen die zich tegoed deden aan het veevoer. Dit tot verdriet van de boer die al die spreeuwenpoep niet zo geweldig vond!

Vooral in het broedseizoen hebben de spreeuwen een grote behoefte aan goede foerageeromstandigheden op korte afstand van het nest. Ze tonen (in afnemende volgorde) een voorkeur voor: beweid grasland, kort gras, kale grond, hooiland en wintergewassen (graan). Helaas ondervinden de spreeuwen de nadelige gevolgen van een veranderend landgebruik. Door de afname van het oppervlak grasland, de verminderde weidegang en waterstandverlaging, is het aanbod van ongewervelden in de toplaag van de bodem sterk verslechterd. Vooral jonge spreeuwen zijn heel gevoelig voor deze voedselproblemen.

Dat spreeuwen gek zijn op kersen moge blijken uit het gezegde: 'spreeuwen willen wel kersen eten maar geen bomen planten'. (Mensen willen wel van alles profiteren maar er niets voor doen.)

Uit een ander gezegde blijkt dat een spreeuw als een minder mooie vogel dan een lijster wordt gezien. 'Elk houdt zijn eigen spreeuw voor een lijster'. (Iedereen vindt dat zijn eigen kinderen de beste zijn.)

En dan nog: Die man is een spreeuw = spotvogel. Waarschijnlijk omdat de spreeuw vaak de stem van een mens nabootst, net of hij hem voor de gek houdt.

Sinds 1980 is er sprake van een afname van het aantal broedvogels en de broedsuccessen in Nederland. Die afname is nog steeds gaande. Uit onderzoek blijkt dat met name de overleving sterk is afgenomen, vooral in het eerste levensjaar. In stedelijk gebied is de afname van geschikte nestgelegenheid een boosdoener. Momenteel staat de spreeuw nog niet op de Rode Lijst maar wel op de Oranje Lijst en is het van belang er naar te streven het tij te keren. Op grote schaal lijkt (alweer) een ander soort landbouw/landgebruik aanbevolen. Op kleine schaal zouden we in stedelijk gebied, kunstmatig, voor meer nestgelegenheid voor deze mooie vogel kunnen proberen te zorgen.

Andere spreeuwen

Met enige regelmaat worden er in Nederland waterspreeuwen waargenomen die uit Scandinavië komen. Ze zijn uitsluitend te vinden aan ondiepe, zuurstofrijke beekjes, riviertjes en (snelstromende) waterlopen en in de winter soms ook bij stilstaand water. De waterspreeuw is grotendeels zwart met een witte borst en keel en een bruine pet. Iedereen die er een ziet zal hem herkennen en hopelijk als waarneming doorgeven.

Nog veel zeldzamer dan de waterspreeuw is de roze spreeuw. Heel vogelspottend Nederland liep in juni 2021

uit naar Hall, toen daar in de achtertuin van de familie Werkman een roze spreeuw in de kersenboom (!) werd aangetroffen. De zwart/wit gekleurde vogel met de roze borst is uiterst zeldzaam.

Ten slotte

In het najaar en de winter zijn de spreeuwen verantwoordelijk voor een spectaculair schouwspel dat zijn weerga niet kent en dat je met open mond van verbazing doet staan als je het ziet. Het is het verschijnsel van de wervende spreeuwenwolken van vele tienduizenden, tot wel 100.000 spreeuwen die een onvoorstelbaar mooie show ten beste geven. Kort voor zonsondergang komen van alle kanten kleine groepjes aanvliegen die dan geleidelijk aan een steeds grotere zwerm vormen. Om onduidelijke redenen geven ze een vliegshow om daarna massaal neer te strijken op hun slaapplek in bomen, struiken en in het riet. Extra spectaculair wordt de show als de zwerm met snelle wendingen een jagende sperwer of slechtvalk probeert te misleiden!

Bronnen:

Vogelbescherming
Vogelatlas
Diverse vogelboeken

Mijn favoriete paddenstoel

AUTEUR: SANDRA OMLÓ

Plaatjeszwammen (fluweelpootje)

Het belangrijkste deel van de paddenstoel zit onder de hoed. Het is bekleed met een speciaal type weefsel. Dit weefsel is volledig gericht op de productie van sporen. Het

Buisjeszwammen (koeienboleet)

wordt kiemvlies of hymenium genoemd en het is het orgaan waar het de hele paddenstoel om begonnen is. De rest van de paddenstoel dient uitsluitend om het hymeni-

um te ondersteunen en te beschermen tegen externe invloeden.

Het hymenium kan velerlei vormen aannemen. Hoe meer structuur, hoe groter het sporenvormende oppervlak, hoe groter de sporenproductie.

Een paar voorbeelden van vormgroepen met een hoed en een steel zijn:

Plaatjeszwammen (fluweelpootje)

Buisjeszwammen (koeienboleet)

en

Stekelzwammen

Verder zijn er nog:

Gaatjeszwammen (tonderzwam)

Buikzwammen (stinkzwam, bovist)

Knots en koraalzwammen

Trilzwammen en

Bekerzwammen

Mijn favoriete paddenstoel is een stekelzwam!

Stekelzwammen hebben evenals plaatjeszwammen en boleten vaak een steel en een hoed. Onder die hoed hangen dan echter geen plaatjes of buisjes, maar ontelbare korte of lange stekels waarop de sporen gevormd worden.

Het Leusveld staat landelijk bekend om zijn stekelzwammen. Een van de bekendste is de gele stekelzwam (*Hydnum repandum*)

Aan de Kaniestraat bij het Leusveld staan bijzondere groundbewonende en mycorrizavormende stekelzwammen. De vorm is zeer variabel. Verschillende vruchtlichamen van een soort kunnen vergroeien tot complexe plakkaten

met een doorsnee van enkele diameters. Sommige hebben een karakteristieke kleur van het vlees, een bijzondere structuur, smaak of geur.

fluwelige stekelzwam

Blauwoet stekelzwam

Rossige stekelzwam

Geschubde stekelzwam

De stekelzwammen waar ik een naam bij heb, heb ik gezien tijdens excursies met de NMV (Nederlandse Mycologische Vereniging). Voor een leek zijn ze erg moeilijk op naam te brengen.

Mijn lievelingspaddenstoel is niet een van deze gedrochten, maar een kleine paddenstoel met een duidelijke steel en hoed.

De oorlepelzwam (*Auriscalpium vulgare*).

De oorlepelzwam is een specialist die alleen op gevallen kegels van naaldbomen groeit. Deze is saprotoof dat wil zeggen dat het kegels opruimt. De hoed (2 centimeter) is niervormig tot bijna rond en dicht behaard.

Het meest opvallend is de bevestiging van de hoed aan de 8 centimeter hoge steel.

De steel is ook behaard en zit vast aan de zijkant van de hoed, waardoor de vorm van het vruchtlichaam lijkt op een oorlepel.

Bronnen:

De stekelzwammen en pruikzwammen van Nederland en België
Basisboek Paddenstoelen

Wolken

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

Het was voorspeld: het zou vandaag een regendag worden! Lange tijd hing er een grauwsliuier van zware bewolking in vele tinten grijs als een deken laag boven het aardoppervlak. Urenlang regende het, meestal zacht en af en toe ook wat harder. Maar in de wetenschap dat achter de wolken de zon schijnt is er geen reden voor wanhoop. Geduld is een schone zaak en zie, daar komen al stukjes blauwe lucht tevoorschijn en warempel, daar is ook de zon!

Mensen die beweren dat het in Nederland 'altijd' regent hebben beslist ongelijk. Onderzoek leert dat het per jaar meer dan 240 dagen (van 24 uur) volledig droog is. En op de overige dagen regent het gemiddeld maximaal 2,5 uur per dag. Dat betekent dat er een uiterst klein aantal dagen per jaar moet zijn dat het 'de hele dag' regent. En ook dan geldt altijd nog: Na regen komt zonneschijn!

Afgezien van het feit dat een wolk een schip met zure appels blijkt te zijn waar je inderdaad nat van wordt, zijn wolken in mijn beleving daarnaast ook een mooi en fascinerend verschijnsel. Men spreekt niet voor niets van 'een wolk van een baby'.

Wat is een wolk eigenlijk?

Een wolk is een verzameling van – al dan niet onderkoelde – kleine waterdruppeltjes (damp) of ijskristalletjes die zich vastklampen aan stukjes stof in de atmosfeer op enige hoogte boven het aardoppervlak. Waterwolken ontstaan doordat waterdamp condenseert rond kernen. Waterdamp kan vervolgens verrijpen tot ijskristalletjes en zo ijswolken vormen.

Soorten wolken

Er zijn vele soorten wolken met allemaal verschillende Latijnse (maar ook Nederlandse) namen. Wolken worden ingedeeld in klassen naar de vorm die ze hebben en de hoogte waarop ze zich bevinden.

Cirrus wolken zijn de hoogste (6 tot 12 km) wolken in de atmosfeer. Het zijn dunne, piekerige, doorschijnende wolken met een vezelachtig uiterlijk, die vaak verschijnen op dagen met mooi weer en lage windsnelheden. Cirrus is een heel toepasselijke naam want het is Latijns voor 'haarlok'. Cirruswolken zien er soms uit als windveren of sluiervolken die het zonlicht nog doorlaten. Ze bestaan voornamelijk uit ijskristallen.

Cumulus wolken zijn meestal helder wit en lijken op bloemkolen of grote rookwolken van watten. Cumulus is Latijn voor 'hoop' of 'stapel' en worden daarom ook wel stapelwolken genoemd. Deze wolken zijn vaak zeer dik en lang en verticaal oprijzend tot grote hoogte (200 meter tot 3 kilometer).

Stratus wolken zijn dikke, grijze laaghangende wolken die

lijken op mist die de grond niet heeft geraakt. Ze bevinden zich in de onderste 300 meter van de atmosfeer en bestaan bijna altijd uit kleine waterdruppeltjes. Als de weerman zegt: “vandaag is een grijze en bewolkte dag” heeft hij het meestal over deze dikke, gelijkmatige wolkendecken. De betekenis van het Latijnse stratus is dan ook ‘deken’.

Nimbus wolken zijn eigenlijk altijd de voorbode van regen. Het woord nimbus betekent immers regen in het Latijn. Het woord nimbus kom je altijd tegen in combinatie met een ander woord namelijk stratus of cumulus. Zo heb je een nimbostratus wolk, een stratuswolk die altijd regen of sneeuw zal veroorzaken. Nimbostratus wolken zijn te zien op grijze, regenachtige dagen. (foto 1) De cumulonimbus is een ander type regenwolk. Het is een cumulus- of stapelwolk van gigantische proporties die op 1000 meter boven de grond begint en een top op wel 12 kilometer hoogte kan hebben. Deze wolken worden ook wel donderkoppen genoemd en zijn zeker de aankondiging van onweer en storm. (foto 2)

En dan zijn er nog de mengvormen van de genoemde hoofdtypen.

De cirrostratus: hoge wolken als een onregelmatige deken.

De cirrocumulus: hoge wolken als een onregelmatige hoop of stapel. (foto 3)

De altocumulus: middelbare wolken, een hoge stapel of hoop. Aanwijzing voor naderend onweer.

De altostratus: middelbare wolken, een hoge deken.

De stratocumulus: lage wolken, een hoop/stapel en deken.

Kleur

Meestal zijn wolken wit of lichtgrijs. Dit is het gevolg van de zon die op deze wolken schijnt en de minuscule waterdruppeltjes en ijskristallen zichtbaar maakt. Dit komt doordat de gecondenseerde waterdamp waar een wolk uit bestaat, een groot deel van de zonnestralen die erop vallen reflecteren en verstrooien. Dit gebeurt over het gehele kleurenspectrum vrijwel even sterk, waardoor de overheersende kleur wit is. Hoe minder zon er op de wolken valt of er doorheen dringt hoe grijzer en donkerder de wolken worden.

Onder bepaalde omstandigheden kunnen wolken ook andere kleuren aannemen. Zo kunnen wolken in de avondzon een fel rood uiterlijk krijgen, het avondrood. De zonnestralen moeten dan een langere weg afleggen door de atmosfeer waarbij vooral het blauw van het kleurenspectrum verstrooid wordt en de kleuren rood en geel overblijven. (foto 4)

Regelmatig maak ik, als ik buiten loop, met mijn smartphone foto's van 'luchten'. Plaatjes van de ondergaande zon boven de hei, met die geweldige kleuren, zijn een lust voor het oog. Hetzelfde geldt trouwens voor de zonsopkomst, maar die zie ik in de vrije natuur eigenlijk alleen tijdens een 'vroeg vogelwandeling'.

Foto 1: Nimbostratus

Foto 2: Cumulonimbus

Foto 3: Cirrocumulus

Foto 4: avondrood

Ook condensstrepen van vliegtuigen kunnen heel interessant zijn als ze het hokjespatroon van het bekende spelletje (boter, kaas en eieren) lijken te vormen. Regenwolken, donderkoppen en sluierbewolking, alle wolken hebben hun eigen schoonheid. Persoonlijk vind ik de zogenoemde cumuluswolken het allermooist. Die geweldige, zich hoog opstapelende witte wattenpartijen in een verder blauwe lucht zijn een onweerstaanbare bron van vreugde! Daar

raak ik helemaal van in de wolken!

Ook al is de herfst de natste periode van het jaar dan nog blijft er veel te genieten van prachtige wolkenformaties op verschillende momenten van de dag in bijzondere lichtsituaties. Geen reden dus om met een gezicht als een donderwolk rond te lopen. En vergeet niet: wolken zijn zelfs leuk als ze er niet zijn. Dan is er immers geen wolkje aan de lucht.

Kruipklokje (*Campanula poscharkyana*)

AUTEUR EN FOTO'S: JAN COENRAADTS

Zo'n zeven jaar geleden zag ik in ons achterpad - naast onder meer distels, perzikkruid en gehoornde klaverzuring - een klein en mooi plantje met opvallend wijd open gespreide klokjes, eigenlijk meer sterretjes. Het zal kort daarvoor zijn ontsnapt uit een naastgelegen achtertuin, want ik had het hier niet eerder gezien. Het groeide uit een naad tussen de tegels en was nauwelijks 15 cm. hoog. Het jaar daarop waren er meer van die klokjes te bewonderen, nu ook aan de overkant van het achterpad.

De naam van de plant

Inmiddels had ik het klokje al gevonden in de literatuur, want ik liep er bijna vanzelf tegenaan in een pas van de

kinderen cadeau gekregen boek over stadsplanten in Breda. De plant blijkt ook aanwezig in de flora van Heukels uit 2005 (en 2020, de nieuwste druk) en in 'de gele gids' van Henk Eggelte (2012) die - ondanks een heel andere opzet - wel degelijk uitgaat van de gegevens die de Heukels-flora aanreikt. Er zullen ook maar heel weinig planten zijn die wel in de Heukels-flora aan bod komen en niet in de Eggelte-veldgids staan en omgekeerd. Van de wetenschappelijke naam van deze plant uit de Klokjesfamilie komt waarschijnlijk elke lezer de geslachtsnaam *Campanula* (=klokje) wel bekend voor. De nogal opvallende soortnaam '*Poscharkyana*' is afgeleid van de naam van de Duitse plantkundige Gustav Adolf Po-

scharsky (1832–1915) die de plant, naar ik aanneem, als eerste beschreef. Hij was inspecteur van de botanische tuin in Dresden en diepgaand betrokken bij de stichting van zo'n tuin in Altenberg (Saksen)

Herkomstgebied van het kruipklokje

Zowel in de Heukels-flora als in de Eggelte-veldgids vinden we het kruipklokje dichtbij twee vergelijkbare campanula's geplaatst, namelijk het Karpatenklokje (*C. carpatica*) en het Dalmatiëklokje (*C. portenschlagiana*). Het kruipklokje wordt ook wel Servisch klokje genoemd, al komt het daar niet vandaan, maar uit het noordelijke bergland van het langgerekte Kroatië (Dinarische Alpen). Ook komt het voor op kalksteenbergen in Italië, zo las ik op de website Wilde-planten.nl. Het kruipklokje lijkt het meest op het Dalmatiëklokje en Dalmatië is zo ongeveer het zuidelijke, lange en smalle deel van Kroatië langs de kust van de Adriatische Zee. Beide klokjes zijn dus burens van elkaar. Ik heb wel iets met flora's en zodoende kon ik het ook naslaan in twee oudere flora's van Heimans c.s. uit resp. 1960 (20e druk) en 1994 (23e druk). De laatste is de zogenoemde 'Mennema-editie' en is de laatste druk die van de 'Geïllustreerde flora van Nederland' verscheen. Het bleef trouwens bij bladeren en zoeken in deze flora's, want het kruipklokje was in die jaren kennelijk nog zo weinig verwilderd en aanwezig buiten tuinen, dat ze in

beide flora's ontbreken. Er is dus wel iets veranderd tussen 1994 en 2005!

Waar vind je kruipklokjes?

Waar heb je de meeste kans om kruipklokjes te zien? De Heukels-flora noemt: tussen bestrating, langs (tuin)muren en op grachtmuren en de Eggelte-veldgids houdt het summier met alleen 'm / c' d.w.z. vaak op muren en het is een cultuurplant. Mijn boek over Bredase stadsplanten meldt: sinds het einde van de vorige eeuw is deze plant vanuit tuinen onze steden ingekropen. Je kunt deze plant vooral aantreffen langs gevels en tuinmuurtjes, voortuinen op de stoep en in de gangetjes achter de huizen. Een echte tuinvlieder dus.

Het is duidelijk dat de opkomst en verbreiding van het klokje buiten siertuinen vooral na 1994 plaatsvond, zeg maar in de laatste 25 jaar. De uitbreiding lijkt echter wel steeds sneller te gaan, waardoor het nu al een echte stadsplant is geworden. In Nederland schijnt de plant al ruim een eeuw geleden hier en daar in tuinen te hebben gestaan, maar zich vandaaruit aanvankelijk nauwelijks naar buiten te hebben uitgebreid. Of de plant kreeg de kans niet, want bij voldoende zorg kan het kruipklokje als grondbedekker goed binnen de perken worden gehouden, omdat jonge plantjes zich gemakkelijk laten verwijderen. Is hij eenmaal uit die perken en aan de aandacht ont-

snapt, dan maakt de combinatie van zaadjes, wortelstokken en snelle groei de controle een stuk lastiger. Bovendien heeft het kruipklokje geen moeite met ons klimaat, ook niet met zoute lucht. Zoals gezegd is de plant oorspronkelijk afkomstig uit de Kroatische bergen en goed winterhard. Kruipklokjes houden van zonnige tot licht beschaduwde plaatsen op neutrale, vochtige, maar goed afwaterende, matig voedselrijke, zandige of stenige grond. In zachte winters blijft de plant vaak groen, maar in strenge winters sterft alles bovengronds af. Alleen in uitzonderlijk hete zomers krijgt het kruipklokje - immers een bergplant - het kennelijk moeilijk, want in de warme en droge zomers vóór die van 2021 zag ik de plant wat minder vaak in ons pad. Het kruipklokje groeit ook wel op schaduwrijke plaatsen, maar bloeit dan vaak niet of nauwelijks.

Vanwege de afkomst uit tuinen vind je kruipklokjes, als ze er zijn, vooral nog dichtbij tuinen: vooral in steden, op en langs tuinmuurtjes, langs gevels, tussen bestrating, op en rond trapportalen, in oude binnentuinen, in hofjes en op grachtenmuren. In gunstige jaren kunnen ze zich daar behoorlijk uitbreiden: het is een exootje dat zich zo snel kan uitbreiden dat het andere planten overwoekert. Maar het is wel een mooi exootje.

Kruipklokje in het achterpad

Beschrijving van de plant

Het kruipklokje is 15-30 cm hoog, maar een op de grond kruipende stengel kan duidelijk langer worden. De plant kan bloeien van mei tot in de herfst, zo ook nog op het moment van schrijven (eind september). De bladvorm van het kruipklokje kan behoorlijk variëren, maar wordt 'eivormig tot iets langwerpig' genoemd en de bladrand 'gezaagd' of zelfs dubbel gezaagd genoemd. Dat eivormige zie ik er wel in, maar dat gezaagd noem ik liever gekarteld, al zijn er hier en daar zeker wel stukjes bladrand die wat gezaagd of getand zijn. De bladranden van bladeren van dezelfde plant en zelfs die van hetzelfde blad, kunnen ook behoorlijk verschillen. Soms zijn er nauwelijks insnijdingen, maar soms gaan ze vrij ver in het 2,5 tot 4 cm lange blad. De stengels zijn nogal slap - het is immers een kruipend klokje - en de plant is een goede bodembedekker in rotstuinen en borders. De plant is een hemicryptofyt d.w.z. de winterknoppen bevinden zich op of

iets onder de grond en het is dus een overblijvende, vaste plant. Wie dat wil kan het kruipklokje vermeerderen door de wortelstokken te scheuren in de lente of herfst. Zoals vaak zijn de bloemen het meest opvallende deel van de plant. Ze zijn 'lavendelblauw', 2-2,5 cm groot (soms nog iets groter) en de Heukels-flora noemt ze 'ster-klokvormig' en dat is een treffende benaming, al is het voor mij toch meer ster dan klok. De blauwe slippes lopen namelijk vanaf binnenin een breedte van 7-8 mm naar buiten spits toe en staan wijd van elkaar. Waar ze elkaar middenin raken zijn ze wit en dat is een duidelijk verschil met het dalmatiëklokje dat geen wit hart heeft. Een verschil is ook dat de slippes van het dalmatiëklokje wat breder zijn, maar dat onderscheid is minder duidelijk dan de kleur van het hart. Zoals dat hoort bij klokjes heeft elke bloem vijf meeldraden en één stamper. Die laatste steekt niet of maar weinig buiten de bloem uit. De kelkslippes zijn ongeveer 1 cm lang. De bloemen zijn goed in trek bij bijen.

Het kruipklokje en, in wat mindere mate, het dalmatiëklokje mogen dan ietwat invasieve exootjes zijn, ik vind het wel mooi dat het kruipklokje ons achterpad opfleurt en voor mij mag het Dalmatiëklokje er dan ook nog wel bij...

Gebruikte bronnen:

- Eggelte, H. (2012) Veldgids Nederlandse flora, 38.2.
- Internet: wikipedia.nl / wilde-planten.nl / verspreidingsatlas.nl / plantdetail.com
- Meijden, R. van der (2005) Heukels' Flora van Nederland, p582 / (2020, p731).
- Werkgroep Stadsplanten Breda (2013) Stadsplanten van Breda, p93.

Stroomdalplanten

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

De eerste IVN-wandeling (publieksexkursie) van dit jaar. Er is bewust weinig media-aandacht aan gegeven om een grote toeloop te voorkomen. De tocht zou oorspronkelijk door de weiden en langs de akkers gaan van het Ganzenei bij Brummen. Gidsen waren Sandra, Tilda en Herman waarbij Jan Loonstra het voortouw nam tijdens de voorwandeling.

Het gebied is jaarlijks niet toegankelijk tot 15 juli in verband met het broedseizoen. Daarom was de wandeling door ons op 18 juli gepland. Staatsbosbeheer, die het gebied beheert, maakte eerst nog bezwaar maar gaf rond 16 juli het gebied vrij.

Daar waren dus eerst Staatsbosbeheer en Corona met zijn beperkende maatregelen van 1,5 meter afstand en regi-

stratie, gevolgd door het bijzondere 'zomerhoogwater' die ons danig parten speelden.

De voorwandeling op zaterdag verliep voorspoedig. We konden weliswaar geen rondje wandelen maar met een kleine aanpassing was het nog goed te doen. De flora in het gebied was overweldigend en sommige soorten had ik zelf nog nooit waargenomen.

Zondags gingen we met frisse moed op pad naar Cortenoever om daar te constateren dat de Weg langs het Ganzenei afgesloten was in verband met het hoge water. Dan maar te voet naar de startplaats waar we moesten consta-

teren dat ons alternatief ook letterlijk in het water viel. Zeven gasten konden we tenslotte nog rondleiden, ze genoten van de planten en de vlinders. De diversiteit in het terrein is enorm. De extensieve manier van beheer draagt hieraan bij.

De plaats is bekend om zijn 'stroomdalflora', een verzamelnaam voor een grote groep inheemse plantensoorten die karakteristiek zijn voor het stroomgebied van de grote rivieren in Nederland. Veel planten komen uit de bovenloop van Maas en Rijn en zijn als zaadje afgezet in de uiterwaarden en omgeving.

Wit rapunzelklokje

Hier vind je onder andere: groot spiegelklokje, cypreswolfsmelk, geel walstro en knikkende distel. Ook het rapunzelklokje bloeide uitbundig en er stond zelfs nog een witte variant. Het zonnige weer zorgde voor een explosie van insecten, waarbij de vlinders de boventoon voerden. Bij het voorwandelen zagen we een koninginnenpage, ook geen alledaagse vlinder in Nederland.

Het leverde bijzonder mooie foto's op van planten in combinatie met het hoge water.

Agenda

Zaterdag 13 november 2021

Voorwandelen Appense veld Klarenbeek

Start: 09.00 uur

Eerste gids: Chris Holtslag

Overige gidsen: Cor Uit de Weerd, Lambert Kouwenberg en Aad van Leeuwen

Zondag 12 december

Publieksexcursie doorstappen op het Schaddeveld

Aanvang: 14.00 uur

Thema: Natuur in de buurt

Start: Parkeerplaats de Plaghak
Schaapsallee 1 6975 DL Laag Soeren

Zondag 14 november 2021

Publieksexcursie Appense Veld

Aanvang: 14.00 uur

Thema: Grafheuvels en bandijk

Start: Parkeerplaats Station Klarenbeek
Hoofdweg 7382 BH Klarenbeek

Woensdag 29 december

Eindejaarswandeling van IVN Eerbeek e.o.

Rondje Eerbeek

Start: 11.00 uur

Meer informatie t.z.t.

via de website www.ivn-erbeek.nl

Zondag 14 november Herfstwandeling Gorsselse Heide

Postenwandeling over de Gorsselse Heide

thema: 'Herfstverschijnselen'.

Start: hoek Elzerdijk/Gerrit Slagmanstraat.

Start tussen 13.00 en 14.00 uur. Meer info volgt.

Deze wandeling vindt ook plaats op zondag 21 november.

Zondag 9 januari

Aanvang 14.00 uur

Plaats en thema wordt nog nader bekend gemaakt
www.ivn-erbeek.nl

Zaterdag 11 december

Voorwandelen doorstappen op het Schaddeveld

Start: 09.00 uur

Eerste gids. Bert v.d. Saag

Overige gidsen: Chris Holtslag, Lambert Kouwenberg en Herman Heskamp

Zondag 30 januari

Doorstapwandeling vanaf de Zevensprong

Vanaf de Zevensprong maken we vanaf 11.00 uur een lange wandeling naar de Gorsselse Heide.

Neem zelf iets te drinken en eten mee.

Meer informatie www.ivn.nl/afdeling/zutphen/activiteiten

De Zevensprong Dortherdijk 67215 LC Joppe

Voor informatie

Eerbeek: excursies@ivn-erbeek.nl

Tel. 06-47368561

Zutphen: ktengrotenhuis@kpnmail.nl

Tel. 0575-471995